

Eva Matejovská

Spomienky na našu emigráciu v roku 1968

Pred okupáciou v bývalom Československu sme žili v Bratislave s naším 5-ročným synom Jurajom. Vlastnili sme tam 2-izbový byt. Som rodená Češka, môj manžel je Slovak.

Pochádzam z meštianskej rodiny a môj otec bol šikanovaný pre jeho negatívny postoj ku komunistickému režimu. Komunisti sa mstili aj na mne, nedovolili mi pokračovať v štúdiu na strednej škole. Až po roku previerok, počas ktorého som pracovala v jednom kníhkupectve ako pomocná predavačka, som dostala odporúčanie na ďalšie štúdium. Tak som nastúpila na stavebnú priemyslovku, ktorú som v roku 1958 úspešne ukončila maturitnou skúškou. Avšak ešte pred ukončením školy opäť zasiahli komunisti a mojich rodičov „na hodinu“ prepustili z práce, z politických dôvodov. Môj otec bol zamestnancom banky a mama administratívna pracovníčka. Zanedlho sme nemali doma čo jesť, pretože po dvoch menových reformách nezostalo veľa z našich úspor. Môj otec sa z toho psychicky zrútil. V dôsledku týchto udalostí žili moji rodičia dlhé roky pod hranicou životného minima.

Našťastie sme s mojou sestrou hneď po ukončení štúdií dostali prácu v Prahe. Peniaze potrebné na cestu do Prahy a pre začiatok v novom meste si museli naši rodičia požičať. V mojej firme bola situácia tiež napätá, prepúšťanie neobišlo ani najlepších špecialistov. Našťastie zostali tam aj dobrí ľudia, ako náš vedúci oddelenia. Ochotne mi pomohol pri hľadaní podnájmu, ale aj finančne. Po roku v Prahe som sa vydala za môjho manžela. Po jeho ukončení štúdia na Vysokom učení technikom, sme sa vrátili do Bratislavy, kde sme pracovali v jednom podniku.

Asi rok pred naším útekom, v čase známej „Dubčekovej éry“, sa politická i hospodárska situácia značne zlepšila. Nadobúdali sme nádej, že diktatúra z Moskvy sa konečne skončí. Stretnutie najvyšších predstaviteľov v Čiernej nad Tisou, na hranici so Sovietskym zväzom, bolo toho zdanlivým potvrdením. Tam sa Leonid Brežnev vyjadril k politike v Československu: „ Eto wasche delo“ (To je vaša vec.) Znamenalo: socializmus s „ľudskou tvárou“.

Krátko nato prišiel náš osudný deň: 21. august 1968!

Zobudila som sa na veľký lomoz. Môj manžel už bol hore. Zlostili sme sa nad rušením nočného ticha, keď sme sa z rádia dozvedeli, že Prahu obsadili vojská Varšavskej zmluvy. Z rozhlasového vysielania sme počuli zúfalé volania o pomoc! Nemo sme stáli a nechápali, čo sa stalo a prečo!

Po raňajkách som odišla do práce, manžel ostal so synom doma a šli na nákup. Žiaľ, nenakúpili toho veľa, predajne boli poloprázdne! Zásobovacie auto už bolo na ceste, avšak ho prepadli okupanti. Už aj Bratislavu mali pod kontrolou cudzí vojaci a tí boli hladní!

Nič netušiac šla som na trolejbus a cestou som stretla pána s rádiom. Od neho som sa dozvedela pravdu, že celé Československo bolo obsadené vojskami armád Varšavského paktu. Všade vládla zlosť a bezmocnosť. Do centra mesta sme museli ísť pešo, nič nefungovalo. Čoskoro oproti nám šli s veľkým hlukom ruské pancierové autá. Všetky zbrane boli namierené na nás. Začala som plakať. Takto som spolu s ostatnými ľuďmi došla do centra mesta. Tam sa nám naskytl smutný obraz: električkové koľaje vytrhané, výklady obchodov rozbité a na chodníku krvavé stopy. Neozbrojení muži hádzali kameňmi na pancierové autá.

Konečne som došla do práce. Všetci kolegovia nechápali. Celý deň sme počúvali ilegálne rozhlasové vysielanie a diskutovali o tom, čo bude ďalej. Nik nepracoval. Ani najbližšie dni sa

situácia nezlepšovala. Obchody s potravinami boli naďalej prázdne, a keď došiel tovar, hneď sa vytvorili dlhé rady hladných občanov. Bolo to ale nebezpečné, pretože keď vojaci videli spolu masu ľudí, začali strieľať. Za tmy bolo počuť strelbu ešte častejšie. Bolo nemožné viesť normálny život...

Napriek tomu sme súcitili s našimi okupantmi. Boli úplne dezorientovaní a mnohí z nich vôbec nevedeli, kde sú...Odvážlivci s nimi diskutovali a niektorí im aj priniesli niečo pod zub. V jednom tanku bol jeden ustráchaný chlapec. Bol so svojím otcom na poli, keď prišiel povolávací rozkaz. Tak skončili obaja po dlhej ceste tankom v Bratislave. Velitelia dostali príkaz potlačiť údajnú kontrarevolúciu v Československu. Prví vojaci videli, že v krajine je pokoj, avšak nesmeli sa vrátiť domov a rozšíriť pravdu...

Vojna je najväčšie zlo a nespravodlivosť na svete!

V ten večer sme spolu s manželom rozhodli, že utečieme z tohto pekla. V okamihu sme zbalili do troch kufrov najnutnejšie veci a vydali sa vlakom do Viedne (boli sme držiteľmi ešte nevyužitého povolenia na vycestovanie do bývalej Juhoslávie tzv. „devízového príslubu“). Boli sme si vedomí, že naše rodiny a milovanú domovinu už možno nikdy neuvidíme! Vplyvom ostatných udalostí sme boli v šoku a neschopní rozmyslieť si, ako a kam ďalej... jednoducho niekam preč a ďaleko! Ale nedošli sme veľmi ďaleko!

Prvá komplikácia bola hneď na slovensko-rakúskej hranici. Náporom na naše napäté nervy bola kontrola cestovných dokladov a batožín pod dohľadom ozbrojeného ruského okupanta. Trasúc sa sme len dúfali, že za železnou oponou príde uvoľnenie. Vlak však naďalej stál na slovenskom území obklopený vojakmi armády Varšavskej zmluvy. Mali sme obavy, či hranicu nezatvoria, ako sa to stalo pár dní predtým na prechodoch do Maďarska, a naša cesta naberie smer do väzenia...Po hodine neistoty sme sa dozvedeli, že rušňovodič mal obličkový záchvat a hľadali zaňho náhradu. Konečne sa vlak pohol a na rakúskom území prišlo vytúžené uvoľnenie: sme slobodní!

Südbahnhof Wien - august 1968 - so synom Jurajom

Aj keď môj otec nesúhlasil s našim útekem na Západ, predsa mi len dal dve adresy vo Viedni, ak by sme boli vo veľkej núdzi. Po príchode do Viedne, s nejakými rakúskymi šilingami a československými korunami v peňaženke, sme sa taxikom vydali hľadať prvú adresu. Žiaľ, pani nebola doma. Nedozvedeli sme sa prečo, lebo sme nemecky nerozumeli. Už bol neskorý večer, manžel sa staral o naše tri kufre - náš celý majetok a ja som mala na rukách spiace dieťa. Taxikár sa nad nami zľutoval, odstavil tachometer a odviezol nás na druhú známú adresu. Ale ani tam sme nemali šťastie... Náš dobrodinec nás neopustil a pokúsil sa nájsť nám nocľah, tiež bezúspešne. Viedeň bola beznádejne preplnená utečencami z Československa. O polnoci sme skončili v utečeneckom tábore „Arsenal“. Tam sme sa od tlmočníka dozvedeli, že naši príbuzní z prvej adresy zomreli. Tá druhá adresa bolo sídlo firmy bývalého spolužiaka môjho otca, úspešného podnikateľa.

V utečeneckom tábore „Arsenal“ sme prežili ďalší horor. Na prvom poschodí obrovskej betónovej budovy nocovalo mnoho ľudí aj s domácimi zvieratami. Každý tam dostal jedno ležadlo, kus papiera ako náhradu za vankúš a deku. Na toto ročné obdobie (začiatok septembra) bolo dosť chladno a jedna deka nestačila na zahriatie. A nocľazníci neboli len slušní ľudia, ale aj vagabundi a zloději, ktorí sa s ukradnutými vecami vrátili späť do Československa. Manžel tak prišiel o teplú bundu a v noci mrzol. Na druhý deň sme sa spojili so spomínaným podnikateľom. Priateľsky nás prijal vo svojej kancelárii a ponúkol nám prechodné ubytovanie vo svojom byte vo Viedni.

K tomu však nedošlo, pretože sa medzitým situácia zmenila. Švajčiarska vláda sa totiž rozhodla prijať časť utečencov z Rakúska. Manžel zabezpečil potrebné víza pre novú krajinu a mohli sme do Švajčiarska cestovať v prvej skupine, vlakom organizovaným Červeným krížom. Už po troch dňoch sme opustili bezútešný utečenecký tábor a po dlhej ceste dosiahli švajčiarske hranice. Prvú noc sme strávili v mestečku St. Margarethen, kde pre nás pripravili športovú halu ako nocľaháreň, s posteľami a teplými dekami. Zbierka s vhodnými obnosenými vecami bola tiež pripravená, za čo sme im boli nesmierne vďační.

Nasledujúci deň sme zodpovedali otázky k nášmu vzdelaniu. Väčšina z nás boli akademici a niektorí hovorili dobre nemecky. Rozdelili nás do dvoch skupín. Cieľ našej skupiny bolo dvojazyčné mestečko Biel-Bienne. Tam na nás čakali dobré pracovné príležitosti. Na stanici v Bieli nás vítal zástupca mesta s muzikou i dvomi tlmočníkmi. Bolo to úžasné prijatie! Potom sme kráčali medzi špalierom zvedavých ľudí po Bahnhofstrasse na večeru a následne do skromného hotela „Modrý kríž“, kde sme boli dočasne ubytovaní. Na najnutnejšie potreby sme dostali na rodinu 150 Frankov. Za mesiac bola naša žiadosť o azyl pozitívne vybavená.

Medzi utečencami boli aj takí, ktorí politický azyl zneužili a i nespokojní, ktorí všetko kritizovali. Aj v našej skupine bol jeden veľký kritik. Ten chcel odísť radšej do Kanady... Švajčiarska strana všetko zorganizovala a zaplatila mu cestu za more. Neskôr oľutoval svoje rozhodnutie a chcel späť do Švajčiarska. Ale už bolo neskoro... Ani agenti, ktorí s nami ušli a vrátili sa, aby o nás referovali, nám nechýbali.

Môj manžel i ja sme mali technické vzdelanie, čo bola naša výhoda. Vďaka tomu dostal manžel už na tretí deň po príchode miesto vo svojom fachu. Ja som ostala so synom v domácnosti, kým sa nedostal do škôlky. Tam sa skoro naučil „Berndeutsch“. Po mesiaci som šla do práce aj ja. Rýchlo som sa zapracovala na mieste projektanta vykurovacích systémov. Po dvoch rokoch som zmenila zamestnávateľa a v stavebnej firme Schaffner+Mathys uplatnila svoje vzdelanie v stavbárskej oblasti. Súčasne s prácou sme sa naučili po nemecky. Bola to najlepšia integrácia. Z dočasného ubytovania v hoteli „Modrý kríž“ sme sa po dvoch mesiacoch sťahovali do pekného nájomného bytu. Vďaka slušnému príjmu sme už neboli odkázaní na štátnu pomoc, boli sme sebestační. Finančnú pomoc na zariadenie bytu sme splatili do dvoch rokov. Politickú činnosť sme mali zakázanú.

Viedeň - utečenecký tábor Arsenal

Biel 1968 - skupinka emigrantov z ČSSR

O takomto novom začiatku v zahraničí, bez jazykových znalostí, sa nám ani vo sne nesnívalo. Nič nám nechýbalo. Vždy budeme Švajčiarom vďační za ich prijatie a pomoc.

Čoskoro prišlo iné trápenie. Pomaly sme si uvedomovali realitu, že železná opona sa za nami zavrela z opačnej strany a naša domovina už pre nás neexistuje. Boli sme bez vlasti! A prišli nočné mory...v jednom sne sme boli opäť doma na Slovensku, naháňala nás polícia, aby nás odvieďa do väzenia...

Zakaždým sme sa budili spotení, ale šťastní, že to bol iba zlý sen. Prenasledovalo nás to niekoľko rokov. Odchod z vlasti a opustenie najbližšej rodiny zanechá stopy na celý život!

Prvé Vianoce v emigrácii

Aj náš syn mal zo začiatku ťažkosti v škole. Deti vedeli byť niekedy veľmi kruté. Vysmievali sa mu a uťahovali si z jeho „komických“ šiat, inokedy prišiel domov s doškriabanou tvárou. Vtedy nám bolo veľmi smutno, bolelo nás to. Cítili sme sa opustení a osamotení s našimi problémami. Situácia sa ukludnila, keď Juraj v škole predniesol svoju prácu, v ktorej opísal náš útek z Československa a príchod do Švajčiarska.

Nie všetkým utečencom sa podarila integrácia v cudzej krajine. Viaceré manželstvá sa rozpadli, niektorí mali vážne problémy so svojimi deťmi, ktorým chýbali ich kamaráti z domu, alebo sa kvôli jazyku v škole trápili, alebo sa dostali k drogám. Boli aj takí, ktorí si siahli na život, iní sa vrátili do Československa. Tí poslúžili komunistom na propagandu proti Západu a šikanovali ich.

Ani náš život v cudzej krajine nebol vždy prechádzkou ružovou záhradou. V 70-tych rokoch minulého storočia vládla veľká nezamestnanosť, predovšetkým v stavebníctve. Sotva som sa uchytila na novom mieste, prišla som o prácu. Vtedy ešte nebolo poistenie proti nezamestnanosti a nemali sme žiadne úspory. Prijala som miesto pomocnice v kuchyni v jednej kantíne, kde som rok umývala riad. Ďalšie dva roky som ako projektantka pracovala na čiastočný úväzok pre rôzne firmy. Po týchto ťažkých rokoch som si našla miesto vo firme Metallbau Hirsch, kde som pracovala až do odchodu do penzie. Na toto obdobie mi ostali veľmi pekné spomienky.

V dôsledku krízy musel meniť pracovné miesta aj manžel. Svoje posledné zamestnanie až do odchodu do dôchodku vykonával na Stavebnom úrade v Solothurne.

Nášmu synovi sa v škole darilo. Po maturite na gymnáziu v Bieli mohol v štúdiu pokračovať na Univerzite v Zürichu, v odbore filozofia a nemecký jazyk. Po otvorení hraníc - páde železnej opony - pracoval 5 rokov v novovzniknutej Slovenskej republike. Najprv ako hovorca Národnej banky, neskôr ako hovorca a riaditeľ tlačového odboru Ministerstva zahraničných vecí. Dnes opäť žije vo Švajčiarsku.

Boli sme a vždy budeme Švajčiarsku vďační, že tu môžeme žiť slobodne a dôstojne. Po 14 rokoch pobytu sme získali švajčiarske občianstvo, a tým aj novú domovinu! Vtedy mali švajčiarske úrady všetky informácie o našej politickej minulosti a bolo to v poriadku. Kto nerobí nič zlé, nemá čo skrývať...

A že raz budeme môcť cestovať do našej pôvodnej vlasti, bolo pre nás nepredstaviteľné. Aké prekvapenie a radosť to bola, keď padla železná opona!

Často sa ma ľudia pýtajú, či neľutujem, že som v roku 1968 opustila svoju vlasť. Moja odpoveď je: „NIE!“ To bola moja cesta, na ktorej som cítila Božiu prítomnosť. ON nás na tejto ceste sprevádzal a v ťažkých chvíľach pomohol. S týmto vyznaním by som svoj príbeh ukončila.

Ďakujeme pani Eve Matejovskej za možnosť uverejniť v Slovenských zvestiach preklad jej osobných spomienok so vzácnymi fotografiami.

S úctou Monika Švajlenová